

МИСЛИТИ – І ТВОРИТИ ДОБРО!

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 23 (496)

ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ

10 грудня 2019 року

НА ЧАСІ

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

ВІДКРИЛИ НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР З НЕВІДКЛАДНОЇ ДОПОМОГИ

Тернопільський національний медичний університет імені І. Горбачевського й надалі впроваджує в навчальний процес передові технології задля здобуття студентами практичного досвіду в лікарській діяльності. Одним з пріоритетів

парамедики мають можливість відшліфувати свої вміння й у наданні екстреної медичної допомоги. В цьому їм слугуватиме новозбудований навчальний корпус з боксом для заїзду «швидкої» та відповідно оснащеним автомобілем, кімнатою

ТНМУ є розвиток симуляційного навчання. Кілька років тому у виші відкрили центр симуляційного навчання, де створені всі можливості для опанування практичних навичок на манекенах.

Тепер студенти-медики та студенти-

екстреної медичної допомоги (Emergency department), залом для дебрифінгу, внутрішнім двором, де можна симулювати різні ситуації.

Відкриття центру невідкладної допомоги відбулося 29 листопада. Ректор ТНМУ, професор Михайло Корда презентував відділення гостям з Польщі, голові Тернопільської обласної ради Вікторіві Овчаруку, начальникам управлінь охорони здоров'я, головним лікарям міста та області, представникам благодійного фонду міста Белефельд (Німеччина).

«Сьогоднішня подія ще раз ілюструє те, що Тернопільський медичний університет постійно розвивається, удосконалюється. Якість підготовки фахівця з високою медичною освітою має важливе значення для збереження здоров'я нації. Компетентна професійна медична допомога покращує якість життя та самопочуття українців, відтак є справою державної ваги. Особливо зросли вимоги та відповідальність щодо якісної медичної освіти нині, коли реалізується медична реформа, саме завданням якої є надання якісної медичної послуги населенню», – прокоментував подію Віктор Овчарук.

(Продовження на стор. 2)

Дарина ШАНДРУК – студентка третього курсу медичного факультету.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 3

ПРОФЕСОР АРСЕН ГУДИМА: «ВЖЕ НАВЧАЄМО СТУДЕНТІВ- ПАРАМЕДИКІВ РОБОТИ В EMERGENCY DEPARTMENT»

Про шлях до створення нового навчального підрозділу нашого університету запитували в завідувача кафедри медицини катастроф і військової медицини Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського, професора Арсена Гудими.

Стор. 6-8

ДОЦЕНКА ОЛЬГА ЛИТВИНОВА: «У МОЄМУ ЖИТТІ ВИПАДКОВОСТЕЙ НЕМАЄ, АЛЕ ЗАВЖДИ Є МІСЦЕ ДЛЯ ДИВА»

Ольга Литвинова – доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ТНМУ, кандидатка медичних наук, магістерка державного управління, авторка кількох підручників, новаторка в реформуванні системи охорони здоров'я, людина, за плечима в якій три базові вищі освіти та яка ніколи не втомлюється вчитися, пізнавати нове й продукувати власні ідеї.

ВІДКРИЛИ НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР З НЕВІДКЛАДНОЇ ДОПОМОГИ

(Закінчення. Поч. на стор. 1)

Як розповів завідувач кафедри медицини катастроф і військової медицини, науковий консультант центру симуляційного навчання, професор Арсен Гудима, у спеціально добудованому корпусі центру тепер розташовано центр невідкладної допомоги, в якому будуть відбуватися навчання з набуттям ре-

прописані головні компоненти системи екстреної медичної допомоги з орієнтацією на рятування людського життя. В плані підготовки майбутніх лікарів екстреної медичної допомоги та парамедиків останніми роками зроблено дуже багато, бракувало лише навчального відділення невідкладної (екстреної) допомоги. Це те відділення, куди пе-

відділенні набагато вищій, ніж у кареті швидкої допомоги. Багатопрофільні лікарні України в обов'язковому порядку повинні створити такі підрозділи. Відповідно з часом постане питання підготовки та перепідготовки кадрів для цих відділень. У нашому навчальному центрі буде можливим готувати таких фахівців», – поділився Арсен Арсенович.

Він додав, що в цьому центрі створено спеціальний навчальний бокс, куди заїжджає карета швидкої допомоги, як це є в усіх європейських країнах, та відбувається передача пацієнта в Emergency department, де хворому надають медичну допомогу й визначають, в яке спеціалізоване відділення його передати. За словами Арсена Гудими, викладачами є лікарі з медицини невідкладних станів з багаторічним досвідом роботи в цій галузі. Відділення невідкладної допомоги зроблено за принципом симуляційного навчання, тобто є блок, де працюють медики із симульованим пацієнтом, який розділений з іншим блоком (у ньому асистенти здійснюють управління симуляцією) напівпрозорою перегородкою. На 2 поверсі вже є брифінг-зали, де будуть детально аналізувати всі дії.

Подбали також про велику лекційну аудиторію для проведення теоретичних занять. За потреби вона може бути трансформована в залу для відпрацювання практичних навичок. Професор Арсен Гудима наголосив: те, що зроблено в університеті, зроблено для перспективи розвитку швидкої допомоги в Україні.

Ректор ТНМУ, професор Михайло Корда висловив подяку благодійному фонду в місті Белефельд, який допоміг в облаштуванні центру. «Цей фонд багато допомагає мешканцям села Ілавче Тербовлянського району, зокрема там відкрито добровільну лікарню. Ми взяли під опіку цей медичний заклад. Наші студенти зі спеціальності «Фізична терапія» їздять допомагати туди – роблять масажі пацієнтам, займаються фізичною ре-

білітацією хворих. Відповідно благодійний фонд допомагає нам з деяким обладнанням. Вони передали нам автомобіль швидкої допомоги, дихальний апарат, багатофункціональні ліжка. Все це є дороговартісним обладнанням. Університет постійно вкладає кошти у розвиток центру симуляційного навчання, щоб майбутні лікарі мали достатньо можливостей для отримання практичного досвіду», – підсумував Михайло Михайлович.

Цього дня всім учасникам урочистої події було продемонстровано практично, як відбуваються навчання студентів-парамедиків і майбутніх лікарів відділення екстреної медичної допомоги.

**Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

альних практичних навичок і студенти здобуватимуть необхідний досвід в умовах максимально наближених до реальності.

«2013 року було прийнято Закон України «Про екстрену медичну допомогу», в якому чітко

редає пацієнта бригада швидкої допомоги, щоб порятунок життя відбувався спадкоємно – від швидкої та приймального відділення до спеціалізованого відділення за потреби. Нині ризик смерті в приймальному

УШАНУВАЛИ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ

У Тернопільському національному медичному університеті імені І.Горбачевського відбувся вечір пам'яті жертв Голодомору.

Доценти Леонід Кравчук та Тарас Кадобний поділилися враженнями та доповнили почуте історичними фактами про Голодомор, а згодом провели конкурс

Захід розпочав доцент кафедри медичної фізики, діагностичного та лікувального обладнання Валерій Дідух. Він прочитав кілька авторських віршів, які торкалися теми тих страшних часів.

Це був сумний, та все ж по-сімейному теплий вечір. Багато студентів і викладачів, одягнувши вишиванки, згадували історію нашого народу.

вишитих сорочок серед студентів і викладачів. У номінації «Найкраща вишиванка» перемогли асистент Оксана Багрій-Заяць і двоє студентів. Переможців нагородили книгами та солодкими призами. Приємно, що сучасна молодь небайдужа до минулого. Організатор заходу – краєзнавча студія «Терполяни».

Пресслужба ТНМУ

ВІДБУВСЯ ТРЕНІНГ З КОРИСТУВАННЯ БАЗОЮ SCORUS

Згідно з наказом Міністерства освіти та науки України від 27.02.2019 р. №269 «Про надання доступу закладам вищої освіти і науковим установам, що

ма можливостями цієї бази, представник компанії «Elsevier» Сергій Назаровець провів тренінг для дослідників і науковців ТНМУ.

(ASJK) має 27 базових тематичних розділів, поділених на 335 підрозділів, політематичні статті індексуються одразу в кількох розділах. Scopus індексує 18000 назв наукових видань з технічних, медичних і гуманітарних наук 5000 видавців. База даних індексує наукові журнали, матеріали конференцій та серіальні книжкові видання. Пошуковий апарат Scopus інтегрований з пошуковою системою Scirus для пошуку веб-сторінок і патентною базою даних.

Сергій Назаровець під час тренінгу детально зупинився на тому, що таке Scopus; пошук документів, створення сповіщень і колекцій журналів для читання; профіль автора та установи; пошук журналу для публікації; підготовка рукопису для публікації; журнальні метрики: CiteScore, SJR, SWIP, квартилі та перцентилі; новинки Scopus. Він також розповів, як запропонувати журнал.

Наприкінці зустрічі Сергій Назаровець також відповів на всі запитання присутніх і дав цінні рекомендації.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА

Сергій НАЗАРОВЕЦЬ, представник компанії «Elsevier»

знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до наукових електронних баз даних», Тернопільський національний медичний університет імені І.Горбачевського отримав повний доступ до баз Scopus.

Аби краще ознайомити з усі-

ма Scopus це – бібліографічна та реферативна база даних та інструмент для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Є однією зі складових інтегрованого науково-інформаційного середовища SciVerse. Рубрикатор Scopus

Редактор **Г. ШОТ**
Творчий колектив: **Л. ЛУКАЩУК,
Л. ХМІЛЯР,
М. ВАСИЛЕЧКО**
Комп'ютерний набір і верстка:
Р. ГУМЕНЮК

Адреса редакції:
46001,
м. Тернопіль,
майдан Волі, 1,
тел. **52-80-09; 43-49-56**
E-mail hazeta.univer@gmail.com

Засновник:
Тернопільський
національний
медуніверситет
ім. І.Я. Горбачевського
МОЗ України
Індекс **23292**

Видавець:
Тернопільський
національний
медичний університет
ім. І.Я. Горбачевського
МОЗ України

За точність
викладених фактів
відповідає автор.
Редакція не завжди
поділяє позицію
авторів публікацій.

Реєстраційне свідоцтво
ТР № 493-93ПР від 24.11.2010,
видане головним
управлінням юстиції у
Тернопільській області

Газета виходить
двічі на місяць
українською мовою.
Обсяг – 3,33 друк. арк.
Наклад – 1000 прим.
Замовлення № 168

Газету набрано, зверстано,
віддруковано у Тернопільському національному медуніверситеті ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України.
46001, м. Тернопіль,
майдан Волі, 1.

ПРОФЕСОР АРСЕН ГУДИМА: «ВЖЕ НАВЧАЄМО СТУДЕНТІВ-ПАРАМЕДИКІВ РОБОТИ В EMERGENCY DEPARTMENT»

Emergency Department – звична практика медичних закладів зарубіжжя й наразі новинка в українських лікарнях. Поки що їх кількість надзвичайно мізерна, а ті, що й з'явилися, не цілком відповідають міжнародним стандартам. Яким повинен бути приймальний покій майбутнього – Emergency Department, мали нагоду дізнатися всі, хто був присутній на відкритті навчального комплексу з відділенням екстренної медичної допомоги в Центрі симуляційного навчання ТНМУ.

Про шлях до створення нового навчального підрозділу нашого університету запитувала в завідувача кафедри медицини катастроф і військової медицини Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського, професора Арсена Гудими.

– Арсене Арсеновичу, здається, нарешті збулася ваша давня мрія – облаштувати у Центрі симуляційного навчання так званий Emergency Department. Яка головна мета його створення?

– Мені надзвичайно приємно, що вдалося зреалізувати наш навчальний проєкт, але за підтримки багатьох людей, які долучилися до цієї важливої справи. Якщо повернутися трохи назад, то знаємо, що 2013 року в нашій державі прийняли Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Власне, цей документ і регламентує цілісну систему спадкоємного надання допомоги постраждалому в невідкладному стані (стані безпосередньої загрози для життя) на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах. Наразі вже втілили в життя низку положень цього Закону – створено обласні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, у більшості регіонів функціонує єдина диспетчерська, розгорнуті пункти тимчасового й постійного базування карет ЕМД, що посприяло пришвидшенню їх доїзду до місця події, розпочато перепідготовку особового складу служби ЕМД, впроваджується нова спеціальність – «Парамедик». Також зроблені й певні кроки щодо покращення рівня знань і вмінь працівників поліції, пожежних і мешканців з домедичної допомоги. Втім, один з основних пунктів цього Закону так і не знайшов свого втілення, хоча й був декларований пізніше у Концепції розвитку екстреної медичної допомоги. Маю на увазі забезпечення ефективного надання допомоги на ранньому госпітальному етапі хворому чи постраждалому в невідкладному стані. Задля цього мали б створити відділення екстреної (невідкладної) медичної допомоги. У Законі йдеться, що вони «є структурним підрозділом багатoproфільної лікарні, в якому у цілодобовому режимі забезпечується надання екстреної медичної допомоги пацієнтам, доставленим бригадами екстреної (швидкої) медичної допомоги чи іншими особами, та пацієнтам, які звернулися за наданням такої до-

помоги чи іншої невідкладної медичної допомоги особисто». Але це трактування не підтверджено жодним директивним документом, відсутній й механізм його кадрового та матеріально-технічного забезпечення, особливостей командної взаємодії персоналу під час надання допомоги тощо.

Згідно з останніми настановами МОЗ також лікарі приймальних відділень багатoproфільних лікарень повинні бути за фахом лікарями з медицини невідкладних станів, тобто тими, хто ще донедавна забезпечував виклики «швидкої». Це цілком інший вид діяльності, який полягає у спадкоємному наданні постраждалому в невідкладному стані допомоги в приймальному відділенні відразу після його доправлення каретою ЕМД.

Звичайно, ми цікавилися роботою цих відділень в наших іноземних колег. Уперше я побачив його ще 2007 року в Кракові під час V Міжнародного зимового чемпіонату бригад ЕМД – на восьмому році реформи екстреної медицини в Польщі. Якщо коротко викласти суть діяльності такого відділення, то вона полягає в тому, що пацієнта, якого в невідкладному стані транспортує карета ЕМД після надання регламентованого обсягу допомоги, очікує команда фахівців з екстреної медичної допомоги (4-6 осіб), кожен з яких має визначені функції. Їх очолює лідер, який керує процесом і приймає рішення. З часу прибуття пацієнта в невідкладному стані розпочинається оцінка його життєвих показників (діагностика) з використанням усього спектру можливих основних і додаткових методів досліджень та з одночасним лікуванням, спрямованим на усунення небезпеки для життя. Після діагностики та стабілізації стану хворого доправляють у профільне відділення для подальшого лікування. Нині переконливо доведено, що такий підхід сприяє найбільшому вижи-

ванню пацієнтів у невідкладному стані.

Якщо підсумувати мовлене, то екстрена медична допомога в Україні підійшла до нагальної потреби створення таких відділень при багатoproфільних лікарнях та їх кадрового забезпечення. Зрозуміло, виникне питання створення навчальних підрозділів в університетах, спроможних готувати кадри для цих відділень. Тому мета будівництва й відкриття навчального відділення невідкладної допомоги (Emergency Department) у нашому університеті якраз і полягає в забезпеченні спроможності ТНМУ надати таку освітню послугу.

– Як відбувався цей шлях – від ідеї до втілення проєкту?

– Хочу зазначити, що важливим поштовхом щодо створення навчального Emergency Department стала з «легкої руки» ректора Михайла Корди пропозиція взяти участь у студентській олімпіаді із симуляційної медицини в Люблінському медичному університеті навесні 2017 року. Примітно, що цей захід був присвячений питанням надання допомоги симульованому пацієнтові якраз в Emergency Department. Тоді, власне, ми й активно розпочали підготовчий процес – освоєння основних моментів алгоритму дій у цьому відділенні, формування команди, визначення ролей кожного з її членів, переліку обладнання, яким можна скористатися для діагностики та лікування, прийняття рішення щодо подальшого маршруту пацієнта тощо. Активну допомогу у цьому нам надав завідувач відділення підготовки інструкторів з екстреної медичної допомоги ДЗ «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України» Віталій Крилюк і лікар з медицини невідкладних станів Галина Цимбалюк, яка наразі очолила центр симуляційного навчання ТНМУ. Допомогу щодо

дороговартісного обладнання для навчання, якого на той час у нас ще не було, нам надала Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська рада (реанімації) ресусцитації та екстреної медичної допомоги». Інтенсивне навчання наших студентів увінчалось успіхом. На одному з етапів вони посіли перше місце. По суті, ця підготовка стала першим досвідом і моделлю організації освітнього процесу з підготовки фахівців до роботи в Emergency Department.

Надалі був візит до Литви, в Каунас, де нещодавно побудували одне з найкращих Emergency Department в Європі. І це стало стимулом і нецініним досвідом для втілення нашого проєкту. Хочу зауважити, що Emergency Department у Каунасі побудували за кошти, отримані після продажу трьох поліклінік у старій частині міста. Чи не гідний приклад для наслідування?

Завершальним акордом щодо створення такого відділення стала вішна для нас новина – ми отримали звістку, що нам передають кузов карети ЕМД, де наші студенти зможуть відпрацювати навички надання допомоги під час транспортування пацієнта та передачі його в Emergency Department.

Отож у січні 2019 року ми розпочали створення нового навчального корпусу.

– Розкажіть, будь ласка, детальніше, як планували розміщення кімнат та яке їх призначення?

– Корпус двоповерховий. На першому поверсі розташовані бокс, в якому розміщено кузов карети ЕМД, далі – суміжне приміщення: Emergency Room, яке відділено дзеркальною перегородкою від зони управління симуляцією та кімнатою для дебрифінгу. У внутрішньому дворіку побудовано – навчальна кімната на відкритому повітрі, облаштована у вигляді альтанки зі штучним трав'яним покриттям. На другому поверсі – сучасна лекційна аудиторія на 60 осіб. І перший, і другий поверх поєднані з основним корпусом теплим переходом.

Усі приміщення оснащені сучасним обладнанням, що забезпечує їх стовідсоткову функціональність. Ми облаштували їх камерами відеоспостереження, мікрофонами, гучномовцями. Це дозволяє проводити симуляції на найвищому рівні, а також створює можливість, аби слухач переглянув власні дії під час роботи із симульованим пацієнтом – на місці події, у кареті ЕМД і в Emergency Room. Велику допомогу в облаштуванні цього навчального комплексу нам надав німецький добродійний фонд

«Гуманітарна допомога міста Білефельд», вдячні за особистий ентузіазм проректора з науково-педагогічної та лікувальної роботи, професора Степана Запорожана, який практично щодня після роботи прибував до нас у симуляційний центр і, як правило, з новим обладнанням для облаштування Emergency Room. Крім цього, на спеціальному майданчику поблизу Emergency розташували легковий автомобіль для відпрацювання технології надання екстреної медичної допомоги за ДТП.

– Кого навчаєте в ново-відкритому навчальному підрозділі?

– Хоча робота в Emergency ще не ввійшла в державні освітні програми, ми вже тепер навчаємо азів роботи студентів-парамедиків, слухачів факультету післядипломної освіти, які опановують транзиторну програму з екстреної медичної допомоги. Водночас уже готові до розробки й відпрацювання освітньої програми з основ діяльності в Emergency. Крім цього, такий оновлений навчальний комплекс дозволить нам розпочати науково-дослідну роботу з розробки адаптованої до вітчизняних потреб і можливостей моделі функціонування Emergency Department. Це у наших планах на майбутнє.

– Скільки коштів і хто виділив на цей проєкт?

– Однозначної відповіді дати не може. Але хочу зауважити, що керівництво університету нам не відмовило жодного разу, коли йшлося про оснащення навчального Emergency. Чітко прослідковувалася командна робота всіх без винятку служб університету, залучених до впровадження проєкту. За це їм велика вдячність.

– У соцмережі «зустріла» світлина, на якій зафіксовано, як ви з професором Степаном Запорожаним висаджуєте ялинки. Розкажіть, будь ласка, як облаштовували територію новоствореного підрозділу?

– Щодо ялинок, то це була ідея Степана Йосиповича, ми разом висадили 44 таких хвойних дерев. Добудова нового приміщення спонукала до реконструкції фасаду основного навчального корпусу, вимостили бруківкою внутрішні дворики, оздобили їх зеленими насадженнями. Наш корпус і вся його навколишня територія стали поєвропейськи сучасними, комфортними та надзвичайно затишними. Тепер нічим не поступається подібним закладам європейських університетів, які вдалося побачити.

**Лариса ЛУКАШУК,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

УРОЧИСТА АКАДЕМІЯ

НЕ УМРУ, АЛЕ ЖИТИМУ

У ТНМУ ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Здобувши чудову освіту, він працював адвокатом і допомагав батькові вести родинні справи та управляти маєтком. Був послом Галицького сейму та депутатом австрійського парламенту. Йому пророкували велике політичне майбутнє. Проте Климентій Шептицький вирішив обрати інший шлях – служіння Богу.

Повну актову залу Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського зібрала урочиста академія, присвячена 150-річчю від дня народження церковного та громадського діяча, політв'язня радянського режиму, Блаженного священномученика Климентія Шептицького. З вітальним словом виступив ректор ТНМУ, професор Михайло Корда.

«Через кілька років ви станете лікарями, – звернувся він до студентів. – Хтось буде робити операції, хтось прийматиме пологи, хтось лікуватиме терапевтично, але добре всім відомо, що неможливо виликувати тіло, якщо душа неспокойна. Якщо не зумієте повернути гармонію в душу вашого пацієнта, то й лікування тіла не матиме очікуваного результату. Власне, тому професії священника та лікаря дотичні.

Виступає ректор ТНМУ, професор Михайло КОРДА

Саме тому для вас, як для майбутніх лікарів, надзвичайно велике значення має духовність. Для цього часто у нашому університеті й зорганізовуємо такі зустрічі. Дуже важливо для молоді мати моральний авторитет, який би був для неї дороговказом. Таким ідеалом для нас міг би бути Климентій Шептицький. Він міг зробити блискучу кар'єру юриста, але прийняв чернецтво та священство. Став архімандритом. 1944 року очолив деле-

гацію Української греко-католицької церкви до Москви на перемовини з радянською владою щодо того, аби не допустити розпуску й переслідувань УГКЦ. Але згодом, 1947 року, був арештований та решта свого життя провів в ув'язненні. Помер у Володимирському централі. 2001 року Папа Римський Іван Павло II беатифікував Климентія Шептицького, оголосивши блаженним. Та він має ще один дуже визначний титул – Праведника світу, адже під час Другої світової війни Климентій Шептицький разом з братом – митрополитом Андреем врятували понад 200 євреїв. Це людина, яка могла б бути моральним авторитетом для всіх нас».

Детальніше про життя й сподвижницький шлях отця Климентія Шептицького розповів науковець зі Львова, історик, доктор філософії Іван Матковський, який зізнався, що ця велична постать його так вразила, що він просто не міг не написати про нього наукову біографію. Книга Івана Матковського «Казимир – отець Климентій, польський аристократ, український ієромонах, Екзарх Росії та Сибіру, Архімандрит Студитів, Праведник народів світу, блаженний Католицької Церкви» – це перше в

Україні ґрунтовне видання, обсягом понад 650 сторінок, у якому висвітлюється життєвий шлях отця Климентія.

«2017 року були видані листи, які Архімандрит написав до рідного брата Станіслава, генерала Війська Польського та родини. Я їх переклав з польської та разом зі студитом ієромонахом Юстином (Юрієм Бойком) упорядкував. Готуючи листи до друку, натрапив на різну інформацію, яка щораз рельєфніше вимальовувала мені цю дивовижну постать. Як пізніше

чок отець Юстин натрапив на машинопис, біля якого були листи, написані рукою о. Климентія. Власне, ці листи стали основними джерелами під час написання біографії о. Климентія до вступу в монастир, інформацію черпав і в тогочасній пресі, львівських архівах та архівах австрійського парламенту. Під час написання життєпису також консультувався в родині Шептицьких. Її представники були одними з перших, хто ознайомився з працею».

Про покликання, зокрема, чер-

Іван МАТКОВСЬКИЙ, історик, доктор філософії

з'ясувалося, історії ці факти не були відомі, – поділився Іван Матковський про те, що ж послужило поштовхом для написання життєпису отця Климентія Шептицького. – Біографію писав рік. Ще один рік над текстом трудилися редактори й дизайнерка. Працюючи в архіві, в одній з па-

неч на прикладі Климентія Шептицького з присутніми поспілкувався ієромонах Юстиніан Бойко. Увінчала урочисту академію вистава «Не умру, але житиму» від Християнського львівського театру «Еммануїл».

Анна СТАХУРСЬКА

ДАТА

22 грудня виповнюється 60 років доцентів кафедри гістології та ембріології ТНМУ Олегові Ігоровичу ГРИМАЛЮКУ.

Вельмишановний Олеже Ігоровичу! Сердечно вітаємо Вас із 60-літтям!

Після закінчення Львівського державного політехнічного інституту у стінах Тернопільського державного, тепер національного, медичного університету Ви успішно пройшли майже 35-літній трудовий шлях: спочатку інженера електронної мікроскопії, провідного інженера студії «Відео», після

здобуття заочно біологічної освіти в Тернопільському державному педагогічному інституті – асистента, старшого викладача кафедри гістології та ембріології, а останні понад 15 років – доцента кафедри фармакогнозії з медичною ботанікою, кафедри медичної біології, кафедри гістології та ембріології.

Ректорат, профком й увесь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як відомого науковця, висококваліфікованого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною є Ваша громадська діяльність, зокрема, як відповідального за технічне оснащення кафедри, члена комісії університету з тестового контролю знань студентів, куратора студентських груп, учасника спортивних змагань і художньої самодіяльності.

Ваші порядність, інтелігентність, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслужують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Олеже Ігоровичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Нехай добром наповнюється хата,
Достатком, щирістю
і сонячним теплом,
Хай буде вірних друзів в ній багато,
Прихильна доля орґорта
крилом!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

ПРОВЕЛИ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС НА БАЗІ МІЖНАРОДНОЇ КЛІНІКИ ВІДНОВНОГО ЛІКУВАННЯ

У рамках співпраці між Тернопільським державним медичним університетом імені І.Горбачевського та Міжнародною клінікою відновного лікування професора Володимира Козявкіна делегація у складі асистента Оксани Яворської і двох студентських груп четвертого курсу спеціальності «Здоров'я людини» зорганізували виїзний навчальний курс. Захід відбувся в клініці, яка розташована у місті Трускавець.

Програма курсу передбачала чотири лекції, що стосувалися організації реабілітаційного процесу в клініці із застосуванням його оригінального методу інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації СІНР, використання цієї високоефективної технології в лікуванні пацієнтів з дитячим церебральним паралічем, наслідків органічного ураження нервової системи та вертеброгенної патології, значної наукової роботи, яку ведуть у клініці впродовж багатьох років.

Упродовж свого перебування в клініці студенти та викладач під час практичної частини мали змогу ознайомитися із системою

інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації (СІНР). Система реабілітації побудована за полімодальним принципом із застосуванням різномісних методів впливу на пацієнта. Дія одних методик доповнює та підсилює інші. Основний комплекс ліку-

вальних заходів включає в себе біомеханічну корекцію хребта, мобілізацію суглобів кінцівок, рефлексотерапію, мобілізуючу гімнастику, спеціальну систему масажу, ритмічну гімнастику, апітерапію та механотерапію.

Основою системи інтенсивної нейрореабілітації є оригінальна методика полісегментарної біомеханічної корекції хребта, яку розробив професор В. Козявкін. Вона спрямована на усунення

функціональних блокад хребцево-рухових сегментів і відновлення нормальної рухливості суглобів хребта.

Уже понад 12 років у Міжнародній клініці відновного лікування розробляють та застосовують спеціалізовані ігрові пристрої та відповідне програмне забезпечення для комп'ютерної ігрової реабілітації. Виконуючи певну вправу лікувальної гімнастики, пацієнт одночасно грає у цікаву комп'ютерну гру.

Зазначимо не лише лікувальну роботу клініки, високий професіоналізм працівників, а й сам дизайнський проєкт. Клініка оформлена в стилі сецесії із застосуванням символічної орнаментики. Всі холи оздоблені оригінальними квітковими орнаментами. Декоративні компоненти інтер'єру, крім естетичного впливу, спрямовані на пробудження в дитини мотивації до одужання та вивільнення від своєї хвороби.

Дарія ПОПОВИЧ, завідувачка кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, професорка

ДАРИНА ШАНДРУК: «НЕВДАЧА МОЖЕ СТАТИ ПОШТОВХОМ ДЛЯ ЧОГОСЬ ГРАНДІОЗНОГО У ВАШОМУ ЖИТТІ»

Свій перший день у ТНМУ студентка третього курсу медичного факультету Дарина Шандрук довго згадувала із... жахом. Адже тоді їй, шкільній відмінниці, медалістці, призерці олімпіад, несподівано поставили низьку оцінку з анатомії. Та саме завдяки цьому випадку, впевнена Дарина, вона й стала менторкою.

– Дарино, знаю, що коли ви навчалися у школі, про вас не раз писали тернопільські ЗМІ, адже як учениця ви тоді досягли неабияких успіхів у математиці, постійно брали участь в олімпіадах і навіть представляли Тернопільщину за кордоном. Що ж вас привело в медицину?

– Я цього хотіла ще, мабуть, з першого класу. Здібності до математики передалися мені спадково: бабуся й дідусь по татовій лінії викладали математику, а батько закінчив фізмат. Власне, вони мене запевняли, що не варто змінювати напрямку, радили вступати до КПІ на політехніку, економіку чи програмування. Але моя мрія, що з'явилася в дитинстві, не відступила. Мій дідусь по маминій лінії був дуже талановитим загальним хірургом у Вінницькій лікарні, на жаль, він уже давно помер. А моя бабуся по маминій лінії працювала ендокринологом, пульмонологом, а нині – сімейним лікарем у Вінниці. Коли я народилася, бабуся відразу сказала, що стану лікарем, але її ніхто не слухав. А даремно!

– За математикою не нудьгуєте?

– Аж ніяк. Мені в математиці було легко, але я себе зовсім у тій сфері не бачила, мені це було не цікаво. Вдавалося одне, а захоплювало інше – ось такий парадокс. Так, біологія й хімія мені надзвичайно подобалися, хоча не завжди була з ними, так би мовити, у ладах. Дуже рада, що обрала Тернопільський медичний університет. Жодного разу не пошкодувала, що навчаюся тут.

– Яка спеціалізація вам найбільше до душі?

– Найбільше цікавить гінекологія. Не так, власне, пологи, як планування вагітності. Ця тема для мене дуже цікава, тож хотіла б розвиватися в цьому напрямку.

– Пригадуєте себе першокурсницею? Страшно було?

– Основна моя позанавчальна діяльність в університеті саме й пов'язана з першим курсом, який став для мене переломним. Перший тиждень на першому курсі – це для мене був просто жах! Мені, круглій відмінниці, золотій медалістці, на першому ж занятті з анатомії поставили низьку оцінку. 31 серпня відбулася посьвята у студенти, наступного дня ми лише дізналися розклад, прийшли на заняття, а виявилось, що треба було щось ще й вчити. А тут не знаю, що вчити, де це шукати й взагалі мало в усьому цьому орієнтувалася. Власне, цей стрес у перші дні й став поштовхом, аби створити наш проєкт «Я – ментор» – команду старшоккурсників, які допомагають першокурсникам адаптуватися в університеті.

– З якими проблемами звертаються до вас першокурсники?

– З найрізноманітнішими. Скажімо, не складаються стосунки в групі чи викладач поставив низьку оцінку. В нас дуже багато студентів з інших міст, тож вони мене, як тернополянку, багато розпитують про файне місто. Запитують про все, що завгодно. Куди піти на манікюр? Куди повести дівчину на перше побачення? Найкумедніші запитання були перед посьвятою у студенти: чи потрібно йти на посьвяту в бахілах? Дивно, звідки такі думки в них можуть взятися, але ж беруться. Може, щось не так почули чи чогось не зрозуміли. Або ж можуть запитати: нам обов'язково всім курсом дружити? Мене одноклассник образив, куди мені йти? Інколи я навіть не знаю, що на такі запитання відповідати (сміється – авт.), але допомогти стараюся завжди. Тому чудово, що в нас є ментори. Принаймні першокурсники тепер не біжать з цими клопотами в деканат і не смикають викладачів через будь-яку дрібничку. Хоча для них це аж ніяк не дрібничка. Приємно, що на другий рік діяльності наші ментори вже працюють, як злагоджена команда. На посьвяту ми одягли спеціальні однакові футболки, тож відразу було видно, до кого звертатися за допомогою. Знаю, що першокурсники були цим захоплені.

– Окрім менторства, ще які напрямки позанавчальної діяльності в університеті вас цікавлять?

– Дуже люблю волонтерство. Мені це надзвичайно подобається. Скажімо, нині беру активну участь у проєкті «Ведмедик Медик», у рамках якого відвідуємо

дитячі садочки та школи, де розповідаємо діткам, молодшим школярам про здоров'я. Беремо із собою на заняття великого плюшевого ведмедика, одягненого у лікарську шапочку, і в ігровій формі пояснюємо їм, зокрема, чому не треба боятися лікарів, для чого робити щеплення та інше. Спочатку діти досить насторожено ставляться до людей у білих халатах, а наприкінці зустрічі біжать до нас обійматися зі словами: «Приходьте до нас ще!» Такі заходи завжди дуже теплі та зворушливі.

Два роки поспіль я брала участь у виборах до студентського парламенту, та не вдалося пройти. Спробую ще наступного року. Але не засмучуюся, бо студентський парламент – не єдиний спосіб втілювати свої ідеї в нашому університеті. Надзвичайно цінно, що в ТНМУ студентів чують, розуміють і до їхніх думок дослухаються. В багатьох університетах такого немає. Якщо твоя ідея крута – я впевнена на 100 відсотків, що адміністрація університету її підтримає.

До слова, нині я відвідую школу громадської активності від ГО «Файне місто», куди приходять велика кількість студентів з інших університетів нашого міста, та все ж більшість – медики. Навіть її організатори стверджують, що найактивніші студенти Тернополя навчаються в медичному університеті: у нас значно більше і добровільних акцій, і позанавчальної діяльності, хоча й навчання у нашому виші потребує значно більше часу. Як це нашим студентам вдається? На мою думку, в медичний університет йдуть все ж таки за покликанням. І якщо щось хочеться зробити, знайдеться для цього час у будь-якому випадку.

– Ким бачите себе років через десять?

– Важко сказати. Реформа медичної освіти стверджує, що через 10 років я буду в резидентурі. Але якщо цього не станеться, то на той час вже стану, мабуть, практикуючим лікарем. Можливо, піду в аспірантуру, але це трошки згодом. За кордон емігрувати не планую. Хочу залишитися тут, але від стажування за кордоном, звичайно, не відмовилася б. Дуже хотілося б, аби це сталося під час навчання, щоб після закінчення університету могла застосовувати отриманий досвід на практиці.

– Де берете натхнення й відновлюєте сили, коли вони раптом вичерпуються?

– Так, трапляються хвилини, коли все дратує й набридає. Стараюся добре вчитися, отримую підвищену стипендію, тож мені іноді трохи важко підтримувати на належному рівні й навчання, і позанавчальну діяльність. Буває, що ні часу, ні сну не вистачає, деколи навіть не встигаєш поїсти. Тоді стараюся робити паузу. Просто на один день дозволити собі розслабитися, відімкнути телефон, закрити всі підручники, все відкласти, погуляти містом, подихати свіжим повітрям і забути все погане. І така пауза завжди мені допомагає. Та взагалі найкраще для відновлення – це канікули. Взимку мені цілком вистачає двох тижнів, щоб поїхати покататися на лижах, подивитися на гори й потім з новими силами братися до праці. Подорожі для мене – це відпочинок, що дає натхнення на тривалий час.

– Якою буде найголовніша порада від менторки Дарини Шандрук для всіх першокурсників?

– Головне – нічого не боятися. Навіть якщо стається якась невдача, не варто опускати руки, а рухатися далі, тому що ця невдача може стати поштовхом для чогось грандіозного у вашому житті.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

ПРЕМ'ЄРА

АРТДРАМІВЦІ ПОКАЗАЛИ НОВУ ВИСТАВУ

На прем'єру постановки «Ціаністий калій з молоком або без...» за однойменною п'єсою Х.Хосе Алонсо Мільяна театральна студія «Арт-драма»

запросила 28 листопада 2019 року до актовї зали Тернопільського національного медичного університету імені І.Горбачевського. Наші служителі Мель-

помени за час своєї творчої діяльності здобули чимало прихильників. Ось і цього вечора глядацька зала була вщент заповнена.

Артдрамівці запропонували поціновувачам театрального мистецтва цікаву й трохи несподівану комедію в стилі чорного гумору та театру абсурду. Режисер-постановник – Оксана Левків. Образи персонажів утілювали надзвичайно динамічно та експресивно.

Сильною основою комедій Алонсо Мільяна є діалоги. Він часто використовував у них мовні кліше чи якісь банальності, аби з розвитком подій повернути їх в досить несподіване русло. Також Алонсо Мільян застосовував елементи детективного жанру в розвитку інтриги. Він постійно тримає глядача в

напрузі та впродовж сюжету тишити несподіваними сюрпризами. Комедія «Ціаністий калій з молоком або без...» належить до таких.

З творчими завданнями наші студенти впоралися на «відмінно». Їм удалося передати

дух п'єси та характери персонажів.

Вітаємо учасників театральної студії «Арт-драма» з успішною прем'єрою і бажаємо нових творчих успіхів.

Пресслужба ТНМУ

Ольгу Литвинову в нашому університеті всі знають як надзвичайно цілісну та неординарну особистість. Доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ТНМУ ім. І.Горбачевського, кандидатка медичних наук, магістерка державного управління, авторка кількох підручників, новаторка в реформуванні системи охорони здоров'я, людина, за плечима в якій три базові вищі освіти та яка ніколи не втомлюється вчитися, пізнавати нове й продукувати власні ідеї. Сама Ольга Несторівна вважає себе людиною-каталізатором, здатною запускати процеси – справи, події, проекти.

«ЛЮБОВ З ДИТИНСТВА В МЕНІ ЖИВЕ ДОСІ»

– Кажуть, саме у дитинстві варто шукати причини всіх наших дорослих здобутків і невдач. Ольга Несторівно, які ж ваші найяскравіші дитячі спогади?

– З дитинства всі спогади яскраві, адже там квітки вищі від тебе зростом. Була я в батьків першою дитиною й пам'ятаю себе з дуже раннього віку – чи не з двох років. До чотирьох років жила, немов у раю: весь світ належав мені, всі родичі були лише для мене, мене всі любили й я була центром всесвіту. Ця любов у мені живе досі. В мене були два дядьки – одному майже 20 років, другому трохи за

те що подвійна, а багаточленна... Школу ми всі любили, тож, як мовиться, днювали в ній, і ночували. Пригадую, навіть у десятому класі на випускний мама шила сукню власноруч і без мене, бо я постійно пропадала в школі. Я гарно вчилася, в мене було лише дві четвірки, а при вступі до Тернопільського медичного інституту написала твір на... два.

– Висловили такі думки, які когось не влаштовували?

– Ні-ні, всіх все влаштовувало, але я розуміла, що такого бути не може, тож пішла просити, щоб мені цей твір показали. Мені його таки показали – в творі було шість пунктуаційних помилок – і пояснили, що в школі за таке могли поставити й чотири, а тут – виш, тож вимоги вищі. Сказати, що це для мене був стрес, – нічого не сказати!

Дворічна Ольга з татом, мамою, бабусяю та дядьком (1960 р.)

20, які навчили мене добре лазити по деревах, давати собі раду з кривдниками, не боятися нічого та нікого. Потім народилася сестричка Ганя, й у мене вже з'явилася певні обов'язки. Коли ж вилез два роки народилася ще одна сестра Дарця – то я вже зовсім подорослішала. Та любові стало ще більше.

– Шкільні роки були такими ж приємними?

– Зі школою мені надзвичайно пощастило. Ми жили у Петрикові, а оскільки це за два кілометри від обласного центру, то я навчалася у першій тернопільській школі, яка нині є гімназією ім. Івана Франка й до Другої світової війни вона також була гімназією. Гімназійний дух робив з випускників нашої школи справжніх патріотів – не показних, не крикливих, а дієвих. Серед наших випускників – учені, добрі фахівці, справжня еліта, яка несе в собі українську культуру в усьому. Ми ходили до школи у період розвиненого соціалізму, коли ідеологія працювала дуже продуктивно й панувала подвійна мораль, та, попри те, вчителі зуміли прищепити нам якнайкращі якості. Нинішній час для становлення людини значно складніший, бо тепер мораль не

– Удома вас підтримали?

– Так, батьки спокійно все сприйняли, адже розуміли, що мій соціальний статус і медінститут – то трохи різні речі. Мама у мене була кравчиною, батько ремонтував взуття, а в медінституті вчилася еліта. Втім, тодішній ректор Іван Ілліч Гетьман особисто зі мною поговорив і сказав, щоб я не втрачала надії, надалі готувалася та йшла на роботу, причому зауважив: «Чим робота буде чорнішою, тим для вас буде краще». Я вирішила, що чорнішої роботи, ніж прибиральниця, немає. І влаштувалася прибиральницею на трикотажну фабрику. Працювала, готувалася старанно до іспитів і наступного року... знову не вступила. Словом, вступила я до медінституту аж з четвертої спроби. Впродовж тих чотирьох років також встигла попрацювати на комбайновому заводі – пішла в найскладніший малярний цех. Завдяки комбайновому познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Євгеном. Так переконалася: все, що стається в житті, – не випадково.

– Чому все ж таки ви зупинили свій вибір професії саме на медицині?

– Чесно – не знаю. Медиків у

Доцентка Ольга ЛИТВИНОВА:

родині не було. Пригадую, коли якось захворіла маленькою, до мене прийшла фельдшерка – молодесенька, напевно, тільки після училища. Вона мені видалася такою незвичайною й гарною! Не такою, як усі довкола. Може, це якось вплинуло на мою дитячу підсвідомість?

«РОКИ НАВЧАННЯ У ВИШІ ЗГАДУЮ ІЗ ЗАДОВОЛЕННЯМ»

– Зі своїми студентськими друзями нині бачитеся?

– Зустрічаємося доволі часто. Більшість моїх однокурсників – практикуючі лікарі, які все своє життя присвятили практичній медицині. Є багато завідувачів, є головні лікарі, є районні й обласні фахівці. Дехто має приватний бізнес, але таких небагато. Ми сягнули того віку, коли вже можна говорити про високу майстерність. І серед моїх однокурсників є багато висококласних фахівців, яким не страшно довірити своє життя. Це надзвичайно цінно! І хоча вони й не жили великих статків, вони багаті іншим – своєю порядністю, своєю відданістю, своєю дружбаю, своєю готовністю до самопожертви, бо по-іншому не навеш 35-літню роботу лікаря в Україні.

Моє студентське життя було продовженням шкільного. В інституті панував такий же дух активності, зацікавленості, плідності дій. В основу навчання медицині було закладено передусім навчити нас логічно мислити, аналізувати найрізноманітніші ситуації та робити висновки. Це дуже ефективний вишкіл. Якщо не навчити студентів логічно мислити, вмінно належно спілкуватися та прихилити людину до себе так, щоб вона тобі повірила, то в майбутньому такому лікарю та його пацієнтам буде непросто. Вважаю, що в теперішній програмі має бути значно більше годин психології, медичної психології – це ті предмети, які дають можливість вникнути в суть функціонування людини, а це дасть навички впливу на людську свідомість з метою оздоровлення. Ще стародавні казали, що після розмови з лікарем хворому має ставати краще. На жаль, цих годин нині мізер, і від університету це не залежить.

Свої роки навчання в ТНМУ згадую із величезним задоволенням. Ще нині в нас працюють викладачі, які вчили й мене. Власне, вони вміли в нас збуджувати оцей лікарський інтерес, вчили логічно мислити, адже ніхто на той час не передбачав, що буде КТ, МРТ тощо, сподіватися можна було лише на себе. Пам'ятаю, Богдан Григорович Бугай, він ще нині викладає, вчив нас пропедвтики. Саме він заклав ті основи знань, завдяки яким я й

комунальної гігієни й мала займатися охороною атмосферного повітря. Спочатку мені здавалося, що все це відбувається не зі мною: взагалі не розуміла, як можна охороняти атмосферне здоров'я та що маю робити, а за кілька місяців мені вже звітти треба було здавати в МОЗ... І знову мені пощастило на наставників. Троє різних особистостей, на жаль, нині вже покійних, Надія Іванівна Плющ (яка починала свою трудову діяльність першою лаборанткою кафедри соціальної медицини), Тамара Григорівна Ковальова та Григорій Пилипович Фролкін були тими людьми, які з майже нульового гігієніста зробили фахівця. Різниця між нами була років 25, вони мене дуже леліали й допомагали цілковито в усьому, наскільки це було можливо. Я органічно влилася в їхній колектив, де мені було дуже комфортно та цікаво.

тепер встановлюю діагнози з високою точністю, незважаючи на те, що вже давно не займаюся практичною медициною.

– Яка спеціалізація приваблювала вас найбільше?

– Після закінчення університету я дуже хотіла бути гінекологом, ходила на гурток, писала наукові роботи, але... Не склалося. Інтернатуру пройшла із швидкої та невідкладної допомоги. «Шліфував» нас як фахівців тодішній головний лікар Богдан Іванович Смачило – унікальна людина, висококваліфікований фахівець. Його вишкіл був неперевершений! Я донині вдячна йому та всім тим

яльність першою лаборанткою кафедри соціальної медицини), Тамара Григорівна Ковальова та Григорій Пилипович Фролкін були тими людьми, які з майже нульового гігієніста зробили фахівця. Різниця між нами була років 25, вони мене дуже леліали й допомагали цілковито в усьому, наскільки це було можливо. Я органічно влилася в їхній колектив, де мені було дуже комфортно та цікаво.

Причому так пройнялася цією роботою, що почала займатися науковим дослідженням впливу забруднення довкілля на здоров'я населення. Згодом це лягло в основу моєї кандидатської

З однокласниками Тернопільської СШ №1 (1974 р.)

лікарям, мудрим фельдшером, які зі мною їздили й дуже коректно, дуже мудро вчили мене практичної медицини. Мені дуже подобалася ця професія, але коли приїхала за місцем розподілу в Заліщики та з'ясувала, що вільної посади для мене немає, змушена була повернутися до Тернополя.

– Тож на «швидкій» так і не працювали?

– Працювала, але на час відгулів чи лікарняних. У ті роки працювати можна було лише за офіційним розподілом, а за розподілом працювати не було де – ось таке зачароване коло... На мене чекало кілька місяців ходіння по муках, та, врешті, вдалося влаштуватися в обласнепідстанцію – так 1984 року я прийшла сюди на посаду лікаря

дисертації. Саме тут зрозуміла, що на здоров'я людини впливають не лише екологічні та фізіологічні чинники, побачила, що економічний чинник має домінуючий вплив. Так виникла думка вступити до фінансово-економічного інституту, де навчалася на вечірній формі.

«МІЙ ЗАКОНОПРОЄКТ ВПЛИНУВ НА ЗМІНИ В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ»

– Як потрапили на роботу до ТНМУ?

«У МОЄМУ ЖИТТІ ВИПАДКОВОСТЕЙ НЕМАЄ, АЛЕ ЗАВЖДИ Є МІСЦЕ ДЛЯ ДИВА»

— 1990 року вступила в ординатуру на кафедру соціальної медицини та організації охорони здоров'я, де почала всі отримані знання застосовувати в ракурсі управління охорони здоров'я та інтенсивно працювати над своєю дисертацією під керівництвом Олександра Макаровича Голяченка Але тут раптом трапилася невеличка «академвідпустка» — я завагітніла другою дитинкою та вирішила, що нарешті буду правильною мамою, тому що доньку Катю народила, щойно закінчивши третій курс інституту. Тепер вирішила піти в повноцінну декретну відпустку та присвятити час лише дитині. Та знову не склалося.

— Як трапилося так, що ви стали ініціатором «Основ законодавства України про охорону здоров'я» й фактично зазіхнули на зміни у структурі українського уряду? Скільки вам тоді було років?

— 33 роки. Тільки в такому віці можна такі революції робити, бо тоді ще не знаєш, що так не можна (сміється — авт.).

У грудні 1991 року народився

На весільному рушникові Ольга та Євген ЛИТВИНОВИ (1979 р.)

син Нестор, а через два місяці опісля до мене звернулися колеги з проханням прорецензувати «Закон про охорону здоров'я», який надійшов на обговорення у лікарське товариство. Я ж належу до тих людей, які, якщо вже зауважують, що не так, то відразу кажуть, як треба. Аби не втомлювати деталями, скажу: моє рецензування завершилося написанням нового проекту «Основ законодавства про охорону здоров'я населення України». Я ввела три основні моменти: вперше на законній базі розмежувалися поняття охорони здоров'я та медичної допомоги, вводилося поняття гарантованого рівня надання медичної допомоги та запроваджувався розділ охорони довкілля.

Відтак розпочалася піврічна робота у складі робочої групи щодо опрацювання цього документа в українському парламенті. Завдяки допомозі (а саме з них складалася фактична робоча група проекту) дуже розумних людей — таких, як Валерій Олександрович Глушков, Ігор Борисович Усенко,

Ольга ЛИТВИНОВА (у центрі) з колегами-інтернами (1985 р.)

Зеновій Степанович Гладун, Лідія Іванівна Ткач, Євген Іванович Мікієвич — 19 листопада 1992 року цей Закон Верховна Рада України прийняла у другому читанні. На той час цей проєкт не мав аналогів у законодавстві не лише країн колишнього СРСР. Це практично стратегічна програма розвитку системи охорони здоров'я, яка завдяки своїй унікальній структурній побудові є універсальним документом, що діятиме при будь-якій структурі влади.

— Який досвід ви отримали, працюючи у Верховній Раді?

— Робота у Верховній Раді дала мені дуже багато як позитивів, так і негативів. Але негативний досвід вагоміший, ніж позитивний, недаремно кажуть, що «за одного битого — двох небитих дають». Коли ти на вершині слави, люди, які до тебе жодного стосунку не мали, знають, як твою маму звати по батькові, а коли згодом ти повертаєшся на круги своя — навіть не відповідають на твоє «добридень»... Скажу вам — величезна школа життя. А позитив був дуже великий, просто дивовижний: адже «Основи...» прийняті!

— Як надалі складалася ваша управлінська кар'єра?

— Маючи весь цей досвід, пішла працювати в облздороввідділ, начальником якого тоді на Тернопіллі був Василь Михайлович Князевич, який згодом став міністром охорони здоров'я України. Мали грандіозні плани щодо організації в нашій області експериментального комітету охорони здоров'я, але, на жаль, як часто буває, через старання «доброзичливців» реалізувати їх не вдалося.

— Тож 1994 року вирішили повернутися до ТНМУ?

— Так, на свою рідну кафедру соціальної медицини. 1998-2000 року за рішенням ректорату навчалася стаціонарно в Академії державного управління при Президентові України. Це був чудовий час формування мого соціально-економічно-медичного світогляду як єдиного бачення системи. Крім того, це дало можливість написати для студентів підручник «Менеджмент та лідерство у медсестринстві».

— Згодом очолили кафедру суспільних наук?

— 2003 року в ректора ТНМУ Леоніда Якимовича Ковальчука з'явилася чудова ідея: переорієнтувати всі суспільні дисципліни, які викладають у медичному виші, через призму медицини. Мені довірили очолити кафедру суспільних наук, де зібрався просто фантастичний колектив. Разом зі мною на кафедру прийшла Наталя Олександрівна Теренда, яка взяла на себе непрості функції завуча. За роботу всі взялися так завзято, що за рік написали три підручники (з основ економічної теорії, української мови та ділового мовлення), підготували до друку ще два підручники англійською мовою, зареєстрували три кандидатські дисертації. Та знову ж таки — «доброзичливців» дуже багато. Давня українська хвороба — міжусобиці — загубила цю ідею. Хоча впевнена: якби кафедру тоді не зруйнували, нині вона була б провідною в Україні. Та на жаль... Ми з Наталею Олександрівною повернулися на рідну кафедру соціальної медицини, а гарний злагоджений колектив, по суті, розпався.

— Ніколи не шкодували, що так і не вдалося стати практикуючим лікарем?

— Намагаюся завжди почуватися добре й усюди знаходити позитив. Мабуть, є ностальгія за швидкою допомогою. Мені дуже там подобалося. Ця робота відповідає моему темпераменту.

«МЕДИЦИНА ПОВИННА ПРАЦЮВАТИ ЗА ПРИНЦИПОМ: ЧИМ МЕНШЕ — ТИМ КРАЩЕ»

— Нинішнє покоління студентів надихає до праці?

— Люблю працювати зі студентами, мені подобається будити в них думку, змушувати їх мислити, аналізувати, порівнювати, робити висновки. Намагаюся студентам показати предмет через призму широкого бачення: і з позиції медицини, і з соціуму, і з політики і т.д. Доки мене слухають, їм цікаво, але потім відтворити все це для більшості доволі складно, адже вони більше звикли до тестових завдань. Нинішні старшокурсники збентежені змінами в системі охорони здоров'я, адже розуміють, що реформа охорони здоров'я кардинальна й дуже швидко медицина буде мати цілком інший вигляд, аніж тепер.

— На вашу думку, кращий чи гірший?

Ольга ЛИТВИНОВА з одногрупниками (1983 р.)

— Зміни необхідні, це очевидно. Річ не в тому, що реформу не треба провадити, а в тому, якими шляхами це робити. Ці шляхи повинні бути дещо м'якшими й, відповідно, більш ефективними. Не варто різко рубати. Навіть студенти до цього не готові, адже вони орієнтуються на те, що було вчора. А що вже казати про людей, які пропрацювали в медицині десятки років?

До певного часу система Семашка працювала досить ефективно. Але лише до певного часу.

Чи можна перейти до приватної медицини? На мою думку, це найгірший варіант. При такій системі багато людей просто не зможуть отримати медичну допомогу, бо не матимуть для цього коштів, а лікарі будуть захищені в тому, щоб постійно лікувати, а не виликувати.

Страхова медицина — це взагалі вчорашній день, тому що її основний принцип: здоровий платить за хворого, молодий — за старого й багатий — за бідного нині не працює в жодній країні. Хто буде платити, якщо у нас регресивний тип населення, а визначення критеріїв «багатий-бідний» узагалі немає? А для розрахунків критеріїв має значення до копійки. Зрештою, в будь-якому випадку страхові компанії — це бізнес-організації, які зацікавлені у прибутку, та аж ніяк не в тому, щоб віддавати гроші.

Ідеальний варіант — платити лікарю за те, щоб він нічого не робив і був зацікавлений у тому, аби ми з вами були здорові. Якщо таку модель запровадять — у нас все буде чудово. Наприкінці Радянського Союзу була створена

така система, в якій ніхто не був зацікавлений у здоров'ї пацієнта: ні держава, ні роботодавець, ні сам пацієнт. І донині це ще збереглося. Вважаю, що то хибний підхід: стимулювати хворобу, а не здоров'я.

Саме тому медицина інша, ніж усі інші галузі. Якщо всі інші галузі в економіці працюють за принципом: чим більше — тим краще, то в медицині — це абсурд. Маємо працювати за принципом: чим менше — тим краще. Чим менше втручається лікар — тим краще. Для цього потрібна профілактика, а профілактику нині держава не фінансує. Нам кажуть, що цим повинен займатися сімейний лікар, але він не лише не може це робити, а й не має для того ні засобів, ні часу, а подекуди й знань. Є лікар-санолог, він мав би цим займатися, але в нас у штатних розкладах немає санологів... На мою думку, в кожній амбулаторії мають бути сімейний лікар і санолог: один лікує, інший займається профілактикою. На жаль, держава так не вважає. Насправді ці моменти дуже важливі та складні.

(Продовження на стор. 8)

Ольга ЛИТВИНОВА з однокурсниками під час сільськогосподарських робіт у с. Озерна Зборівського району (1980 р.)

ДОЦЕНТКА ОЛЬГА ЛИТВИНОВА: «У МОЄМУ ЖИТТІ ВИПАДКОВОСТЕЙ НЕМАЄ, АЛЕ ЗАВЖДИ Є МІСЦЕ ДЛЯ ДИВА»

(Закінчення. Поч. на стор. 6-7)

– Як вважаєте, в якій країні найідеальніша модель системи охорони здоров'я, що могла б підійти нам ментально та функціонально?

– Не можу сказати на практиці, оскільки за кордон не дуже багато їжджу, але теоретично, коли аналізувала всі системи, найбільш нам моделі – канадська та британська. У Великобританії, на відміну від Канади, є ще й така гарна річ, як стимулювання лікаря за здоров'я пацієнтів. У будь-якому випадку це державне фінансування – цей варіант найбільш економічний та гуманний.

Як би людина складалася лише з тіла – було б дуже гарно. Ми б уже майже досконало навчилися лікувати всіх – раз і назавжди. Але є таке поняття, як душа, і нині медицина не може достеменно сказати, що це таке, де воно знаходиться та як з ним поводитися. Але те, що від способу мислення, від думки людини залежить стан її здоров'я – це однозначно. Через те й трапляються неочевидні випадки, які доказова медицина не здатна пояснити. Тому лікарське мистецтво й навчає, що лікар повинен лікувати спочатку словом, потім травичкою й аж тоді ножем. Нині, на жаль, багато хто про це

Ольга ЛИТВИНОВА з групою «янголів» (2011 р.)

руку. Я притиснула руку до себе, охопила її другою – ні, не хочу, в мене там нічого немає. Врешті-решт, минуло досить багато часу, я відкриваю руку – а там... нічого немає. Взагалі нічого! Якби не кров на салі і на ножі, я б подумала, що мені це здалося. Ось це, мабуть, той варіант, коли наші мізки можуть більше, ніж ми про них думаємо. Потім багато разів пробувала цей трюк повторити, але мені більше так не вдавалося. Як це тоді відбулося – залишилося загадкою не лише для мене, а й для багатьох. Але завжди кажу: якщо такий випадок стався бодай раз у матеріальному світі – отже, це мож-

ство. Моя мама колись казала: «Як не полюбить на брудно – на чисто трудно». То мій Женя полюбив мене не просто «на брудно», а дуже на брудно, бо підвісниця були у фарбі, мазуті, солідолі... Він прийшов на комбайновий завод після армії в листопаді 1977 року. Ми в цей час готували святкування Нового року цілим цехом. На відміну від мене – Женя інтроверт (ми дуже різні, навіть народилися в протилежні рівнодення: я – весняне, а він – осіннє). Тому на запрошення взяти участь у святкуванні він не особливо активно відреагував. Його непевність я розцінила по-своєму й запропонувала йому приходити разом зі своєю дівчиною, якщо не хоче сам. На що він мені відповів, що не має дівчини. «То знайдеш!» – запевнила його. І таки знайшов – мене!

– Ваші діти також обрали медицину?

– Донька – так. Катерина закінчила наш медуніверситет, нині вона кандидат медичних наук, працює на кафедрі патологічної фізіології. Подарувала нам двох козаків – Ярослава, якому вже майже 16, та Юрія, якому 12. Син сказав: «Ні-ні, два лікарі в сім'ї – цілком достатньо», тож закінчив педагогічний. У Нестора – також синочок, Максимко, якому у січні виповниться два роки, то наша особлива сімейна радість. У нас ніколи не виникає проблем з тим, «хто сидить з дітьми», бо ми з ними не сидимо – ми з ними живемо. Діти брали й беруть участь у

всьому моєму трудовому житті. Моя родина – це моя радість, мої клопоти, моя гарантія, мій захист, моя творчість, це моє життя.

– Як справжня українська жінка, ви ще й усе життя цікавитесь рукоділлям.

– Мене цікавить все, що цікаво. В певний момент захопилася бісером. І не просто так. Уся історія України пройшла по історії мого роду. Бабусю по маминій лінії 1944 року розстріляли німці за те, що вона пекла хліб воїнам УПА. Після цього до них прийшла радянська влада й забрала з хати у Соснові, що на Тербовлянщині, все, що було, а картоплю в льоху облили бензином, щоб діти, які залишилися, не їли. Троє дітей залишилися одні, бо діда забрали в червону армію: моїй мамі Марії тоді було 10 років, її середньому братові – шість, молодшому – два. Меншого братика забрала тітка, а моя мама із середньшим братом – діти 10 і 6 років! – цілу зиму прожили в льоху. Сусідки вночі іноді їм приносили трошки молока. Мама розповідала, як вони мерзлий буряк збирали та їли, потім дуже живіт болів... Ця зима була для них найстрашніша. Мій батько Нестор відбув 10 років у Норильську за те, що у 18 років приєднався до УПА. То були жахливі часи, які батьки згадували неохоче.

Але повернуся до бісероплетіння. Єдине, що залишилося від моєї бабусі по маминій лінії – шматочок гердану. Мене з дитинства він просто зачаровував! Це вже нині є безліч схем з бісероплетіння, майстер-класи в інтернеті. А тоді я його роздивилася й сама зрозуміла, як же це робиться. І вирішила вишити образ Божої Матері. Коли вишила, принесла на кафедру. В нас була одна викладачка, на жаль, уже покійна, не надто релігійна, хоча в душі, гадаю, вірила в Бога. І ось вона побачила цей образ, поклала на нього руки та довго не могла відійти. Казала, що в цей момент у ній вирували неймовірні відчуття. Образ вийшов справді дивовижний: лик, з одного боку, серйозний, а іншого – усміхнений. З точки зору фізи-

ки такого бути не може, бо ж бісер один, а насправді – є. Згодом створила ще один образ на весілля дітям.

– Незабаром улюблене багаття свято Миколая. Вам Святий Миколай дарував дива?

– Уявляєте – дарував! Колись зі студентами зорганізували свято Миколая. Студенти самі створили сценарій, де був Миколай та 22 янголи – саме стільки їх було в групі, пошили одяг, зірки. Підхожу я до проректора Ігоря Мисули з проханням: «Ігорю Романовичу, можна пройдемося кафедрами, привітаємо всіх з Миколаєм? У нас сценарій триває лише п'ять хвилин». Він відповідає: «Це було б гарно, звичайно, але це ж навчальний процес... Якби в групі не було занять, я б не заперечував». Що ж маємо робити? І ось тут втручається святой Миколай! Мої студенти, першокурсники, мали проходити медогляд у військоматі, де й складають графік його проходження. І ось в університет надіслали список: наша група має бути у військоматі... 19 грудня! Я зателефонувала туди

Ольга ЛИТВИНОВА з чоловіком, донькою та внуками

й домовилася, що всі студенти прийдуть потім поодиноці. А ми 19 грудня побували зі святковими вітаннями майже на всіх кафедрах нашого університету. Потім ще вирішили піти у лікарні привітати діток. Погода тоді була жахлива: дощ зі снігом, болото. Дорогою до лікарні зайшли в церкву взяти образки. Коли ж наші янголи виходили з церкви – болота наче й не було, а з неба падав легенький лапатий сніжок. Згодом ця група 2011 року на останнє своє заняття в університеті силами вищих янголів потрапляє на нашу кафедру до мене на заняття. Саме туди, де й у них народилася ідея всією групою стати янголами на Миколая та де на стіні ще висять їхні зорі. У житті завжди є місце для дива.

Тепер я працюю в чудовому колективі фахівців з питань, як вчать студентів, як працює система медичної допомоги, організація саме охорони здоров'я, основ громадського здоров'я, економіки охорони здоров'я, що таке статистична обробка та представлення даних. Колектив, у якому кожен готовий допомогти й підставити плече за необхідності, вміє як успішно працювати, так і непогано відпочивати.

Кафедра вміє працювати, вміє відпочивати (2017 р.)

забув. Медицина дуже специфічна галузь, саме тому до її реформування треба підходити по-особливому. Не можна ставити медицину суто на економічні важелі. Це призведе до численних негативних наслідків.

– У вашому житті траплялися випадки, які доказова медицина не могла пояснити?

– На третьому курсі ми з групою пішли до лісу. Я накривала стіл і не мала де порізати сало. Нічого розумнішого не вигадала, аніж порізати його на долоні. Кілька шматків порізала й відчула, що ніж пройшов мені ледь не до кісток, біль сягнув аж до передпліччя. Ніж і сало – все в крові. Я з переляку відкинула їх десь далеко, в голові – мільйон діагнозів: і гангрена, і правець, і зараження, і все решта. Зеленки немає, спирту немає. Всі обступили мене – покажи

ліво, і в медицині є винятки. Вони не масові, звичайно. Це не означає, що не треба звертатися до лікарів чи відмовлятися від щеплень. Звичайно, що ні! Але це означає, що ніколи не можна хворому казати, що він не вилікується. Ніколи! Навіть якщо це абсолютно очевидно, не можна виключати варіант, що існує шанс з багатьох мільйонів, коли може трапитися те, що священники називають чудом. Тому лікар не має жодного права рубати цей корінь і казати «Ні». Це злочин. Не можна людину позбавляти віри та надії.

«МОЯ РОДИНА – МОЄ ЖИТТЯ»

– Ви згадували, що зі своїм майбутнім чоловіком познайомилися на комбайновому заводі.

– Так, це було цікаве знайом-

Ольга ЛИТВИНОВА із Святим Миколаєм та його янголами (2006 р.)

ЗАПРОШУВАЛИ НА БЛАГОДІЙНИЙ ВІДЕНСЬКИЙ БАЛ

У Тернополі відбувся благодійний Віденський бал. Цього року ініціаторами заходу стали студенти Тернопільського національного медичного університету імені І.Горбачевського. До організаційного комітету увійшли Ярина Степанюк, Анастасія Бойко, Тетяна Степанюк, Юлія Валігура, Яна Чайка. Допомогли їм у цьому студентки Наталія та Марія Касьян.

Для учасників балу організатори підготували цікаву програму. Спершу п'ять танцювальних пар представили всім присутнім вишуканий вальс. Упродовж місяця студенти ТНМУ готували цей сюрприз спеціально з нагоди балу.

Гості заходу мали можливість не лише насолоджуватися майстерним виконанням танцю, а й спробували освоїти віденський вальс. Майстер-клас з вальсу та

танго для всіх бажаючих провели Інна Гевал і Денис Коростіль.

Також для відвідувачів балу підготували концертну програму. З творчими номерами виступили студенти ТНМУ Кобі Кунту-Бланксон, Хуберт Мікоша,

Ксенія Олійник, Крістіна Глуценкова, Діана Качан. Музичний супровід забезпечував Галицький муніципальний камерний оркестр. Ведучими заходу були Наталія Петрова та Олег Кривий.

Під час балу відбувся добродійний аукціон. Одним з головних лотів на заході було чаювання за ректором Тернопільського медичного університету, професором Михайлом Кордою. Організатори заходу кажуть, що таким чином хотіли створити святкову атмосферу для відвідувачів балу та допомогти тим, хто справді цього потребує.

Для дітей з гематологічного відділення Тернопільської міської дитячої лікарні майбутні лікарі передадуть майже 50 тисяч гривень.

Наприкінці балу було обрано короля та королеву цього вечора, ними стали Василь Васильовський та Анастасія Доманюк. Найкращою парою балу стали Вадим Буратинський та Валерія Петренко.

Міський голова Тернополя Сергій Надал завітав на цей благодійний захід, аби підтримати ініціативу студентів. Він відзначив активістів і меценатів балу подяками міської ради.

Від імені ректора ТНМУ, професора Михайла Корди всіх учасників балу привітав проректор з наукової роботи, професор Іван Кліщ.

**Яніна ЧАЙКІВСЬКА,
Микола ВАСИЛЕЧКО (фото)**

СВЯТО ЗДОРОВ'Я, КРАСИ ТА ДОБРОГО НАСТРОЮ

Його створили для пацієнтів Петриківського геріатричного пансіонату небадужі тернополяни. Ціла команда перукарів, візажистів, майстрів манікюру вже вкотре навідується сюди, аби ще раз довести відому всім істину — «Краса врятує світ». Усе відбувалося так, як й у справжній студії краси — мо-

Лілія Мельничук. Ідею добродійної акції вона виношувала давно, а реалізувала пізніше тому разом з колегами з інших салонів Тернополя. Відгукнувся на пропозицію волонтерської місії директор Петриківського обласного геріатричного пансіонату Степан Глушок і гостинно запросив добродійників до пансіонату.

дельні стрижки, стильні зачіски, пофарбовані нігті та сучасний макіяж. Професіонали своєї справи активно й безкоштовно працювали, а мешканці пансіонату на очах перевтілювалися у красунь елегантного віку. Не забули майстри перукарського мистецтва й про чоловіків — їм також «покращили» імідж. Волонтерська ж команда потішила своїх підопічних розмаїтими смаколикками. Відчуття справжнього свята додала й присутність професійного фотографа — Оксани Гоменюк. З новими зачісками та макіяжем клієнти охоче позували для світлин, які відтворювали найкращі миті їхнього перевтілення.

Об'єднала команду волонтерів краси тернополянка, подолог

Лілія Мельничук працює з людьми, які потребують медичного догляду за стопою і, зрозуміло, що в геріатричному пансіонаті таких клієнтів чимало. Отож вона охоче надає таку допомогу. «Проблема здорової стопи вже давно із сучасної косметичної переросла в медичну», — каже пані Лілія. — Нині є чимало людей, які потребують кваліфікованої допомоги подолога. Серед наших клієнтів — люди поважного віку, але не всі пенсіонери у змозі оплатити цю послугу. Отож у нашому кабінеті ми запровадили безкоштовні професійні процедури з догляду за стопою для людей, яким понад 65 років. Це був своєрідний старт моєї добродійної діяль-

ності. Згодом запровадили «День добрих справ», і щомісяця надаємо безкоштовні послуги. Відтак виникла ідея професійно допомагати людям, які перебувають у геріатричному пансіонаті. Сконтактували з керівництвом закладу й уже навесні цього року відбувся наш перший волонтерський десант».

Пані Лілія зазначає, що особливо проблема професійного догляду за ступнями виникає в «лежачих» пацієнтів, тих, хто пережив інсульт, інфаркт, хворіє на цукровий діабет чи перебуває в інвалідному візку. Саме в них найчастіше виникають ситуації, які вимагають уже допомоги подолога. Але у вітчизняній охороні здоров'я в переліку медичних спеціальностей такий фах відсутній. Тому й виходить, що немає фахівця — немає проблем.

— Пригадую наш перший приїзд, — каже Лілія. — Ми зчинили справжній фурор. Уявіть, десять перукарів в одному приміщенні активно працюють ножицями, гребінцями, лакують, фарбують... Мешканки пансіонату охоче та з великим бажанням прийшли на цю зустріч: хтось фарбував волосся, комусь корегували брови, дехто чекав у черзі на педикюр. Тобто все, як у звичайному салоні краси, лише значно більша круговерть подій. Було надзвичайно радісно бачити щасливі очі наших нових клієнтів. Згодом я ще кілька разів сама приїздила до мешканців пансіонату, яким проводила процедури з догляду за стопою. Як правило, в людей похилого віку виникає погіршення кровопостачання в кінцівках, а звідти —

проблеми стопи, які потребують спеціальної обробки з допомогою певних інструментів і спеціальних засобів. Таких процедур їм вистачає на три-чотири місяці. Отож потік пацієнтів змінюється.

Варто зауважити, що Лілія Мельничук є членом самоврядної громадської організації — Всеукраїнської асоціації подологів України. Наразі її керівництво співпрацює з МОЗ України над питанням легалізації та імплементації цієї спеціальності в систему охорони здоров'я України, адже подологія, по суті, медична спеціалізація, яка об'єднує знання ортопедії, дерматології, хірургії. Тому фах подолога необхідно внести до класифікато-

ра медичних професій. Цей фахівець конче необхідний у наших медичних закладах, особливо, в будинках для літніх людей, хосписах. Наразі українські подологи перебирають знання у своїх іноземних колег, відвідують міжнародні курси, тренінги, беруть участь у професійних змаганнях, діляться досвідом, аби надавати висококваліфіковану та ефективну допомогу.

«Дуже задоволені, що дирек-

тор геріатричного пансіонату Степан Васильович Глушок радіє кожному нашому приїзду. Крім професійної допомоги, можемо потішити наших друзів ще й гостинцями — це і засоби гігієни, і смачна випічка, яку власноруч приготували, фрукти, цукерки. І надалі співпрацюватимемо з геріатричним пансіонатом, навіть й назву для нашої акції маємо — «Подаруй посмішку». Для усіх учасників така діяльність — це особливий поклик душі, бажання робити гарні та корисні справи для тих, хто особливо цього потребує. Добродійність насичує особливою енергією та відчуттям твоєї значимості в життєвому просторі, дарує сотні приємних емоцій, гарний настрій. Задоволені, що маємо певні вміння та можемо комусь допомогти», — каже Лілія Мельничук.

Для Ольги Стець, перукарки, це вже другий приїзд до геріатричного пансіонату з такою місією. Після того, як її колеги із салону там побували та із захопленням розповідали, як вони перевтілювали його мешканців, їй теж захотілося долучитися до цієї акції. «Цього разу, — розповідає пані Ольга, — крім зачісок та фарбування, ми проводили ще й макіяж і депіляцію обличчя. Як відомо, у «дорослому» віці з'являється така проблема, як надлишковий ріст волосся на обличчі. Отож чимало

жінок прийшли на цю процедуру, а ми взяли із собою спеціальний віск, інші засоби. Результатом усі залишилися задоволені. Поважні пані — позбулися гірсутизму, а ми отримали багато теплих слів на свою адресу та щирих посмішок. Рада, бо відчуття, що подарувала людям трішки уваги, гарного настрою, окрилюють і надихають на нові корисні справи».

Лариса ЛУКАШУК

ЗІНОВІЙ СКІРАК: «НАВІТЬ У ВІДДАЛЕНОМУ НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ МОЖНА НАДАВАТИ ВИСОКОЯКІСНІ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ»

Зіновій Скірак – випускник нашого університету. Нині він трудиться на ниві первинної ланки надання меддопомоги. Його шлях у медицину був нелегким: спочатку працював у колгоспі експедитором, служив у війську, трудився лаборантом і лише через десять років здійснив те, про що мріяв з дитинства, – вступив до омріяного медичного вишу. Нині Зіновій Семенович – завідувач Вишнівчицької амбулаторії загальної практики-сімейної медицини, сімейний лікар.

Важко навіть нині передати словами, яким він тоді був щасливим, радість лилася через край, бо так важко далися йому знання, адже вдень працював, а ночами просиджував за підручниками, не спав, готував кілька років і, нарешті, побачив себе у списку зарахованих до навчання. Зіновій Скірак каже, що в його родині медиків не було, але дуже хотів згодитися людям, розв'язувати їхні медичні проблеми та допомагати. Мав навіть свого кумира – кардіолога санаторної школи-інтернату для дітей із серцево-судинними захворюваннями, де навчався, – Степана Сидоровича Кароля. «Ми його дуже поважали та любили, бо це й справді був ідеал лікаря, – ділиться думками пан Зіновій. – Коли ж настав час обирати спеціалізацію, то я без вагань зупинився на терапії, бо тут ні від кого не залежиш і сам відповідаєш за результат роботи з пацієнтом». Працював спочатку на терапевтичній дільниці, мав ще пів окладу педіатра, а коли в області розпочався процес імплементації сімейної медицини й йому запропонували пройти курси спеціалізації, охоче погодився, бо вважав, що сімейна медицина – перспективна спеціальність. Гаслом пана Скірака став постулат, що теорія та практика нерозривно пов'язані. Сімейна медицина відповідає особливостям його характеру, а ще дає багато простору для самостійності. «Є можливість застосувати всі знання, які у мене вкладали всі шість років в університеті, – зауважує. – Легкого хліба ніколи не шукав, звик у житті покладатися на власні сили, тому поставив перед собою завдання – оволодіти сімейною медициною та досягти успіхів».

Узагалі ж Зіновій Семенович вважає, що людина, яка володіє будь-яким ремеслом, повинна сумлінно ставитися до своїх обов'язків і завжди пам'ятати, що має видати якісний продукт, у тому числі й медичну послугу. Це

і є мірилом її фаховості. Невиконання ж професійних обов'язків для лікаря з галицької глибинки – то є великий гріх. Праця й лише праця може удосконалити будь-якого, а особливо медичного спеціаліста. Дбати ж потрібно не про репутацію, бо це те, що про лікаря гадають інші, а про сумління, бо то його суть.

– Наразі в мене 17 років роботи в сімейній медицині, став лікарем вищої кваліфікаційної категорії, виконав дисертаційну роботу та успішно її захистив, – каже пан Зіновій. – Мені належить понад тридцять наукових публікацій, зокрема, 20 дисертаційних. Деякі з них застосовують як у навчальному, так і практичному процесі ВНЗ України у вигляді актів впровадження. Пригадую, як у часи моєї служби в армії офіцери нас наставляли: «Поганий той солдат, який не хоче бути генералом», але я не кар'єрист, а тому залишився працювати саме в тому медичному закладі, куди мене скерували після закінчення університету. Свою професійну мету – надавати якісну медичну допомогу людям, зреалізував і, як не дивно, в такому невеличкому закладі, як амбулаторія сімейної медицини. Переконався, що навіть у віддаленому від обласного центру населеному пункті, можна надавати високоякісні медичні послуги на «первинці» й простору для самовдосконалення тут немає меж. Можливо, ще й через те, що у сільській місцині, по суті, сам на сам залишаюся з недугою. Покликати спеціаліста з поліклініки не можу, сконтактувати з професором також не завжди є можливість. Я працюю в амбулаторії монопрактики, тому всі рішення змушений приймати сам й відразу. А ще є можливість «попрактикуватися» в організаторських здібностях, бо, крім лікувальної роботи, маю обов'язки організатора. Колектив хоч і невеликий, але потребує керівника. На мені ще й функції лікаря-статиста, бо ця посада в нашому закладі непередбачена, але статистичну роботу комусь потрібно виконувати? Цей фах треба дуже любити, переконалий Зіновій Скірак, прагнути до пізнання нового, здобувати свіжі знання. Про апаратуру, сучасну техніку, прилади для лабораторної діагностики лікар також має подбати сам. Налагодити співпрацю з керівництвом громади, центром ПМСД. Завдяки саме такому співробітництву головного ліка-

ря Тербовлянського центру ПМСД, голови Золотниківської сільської ради Вишнівчицька амбулаторія вчасно вступила в процес реформування первинної ланки. Для цього завідувач амбулаторії заздалегідь провів «роз'яснювальну роботу» з членами виконкому, старостами сіл і депутатами й нині амбулаторія за кошти громади укомплектована всім необхідним для надання кваліфікованої медичної допомоги. Це і набір інструментів для обстеження хворих, надання невідкладної медичної допомоги, сумка-укладка лікаря, акушерська сумка, електрокардіограф тощо. Звісно, сімейний лікар й сам «на відмінно» потрудився. Уже за перших торішніх чотири літніх місяці цілком сформував свій контингент обслуговування у 1800 осіб за «зеленим списком» і невдовзі отримав обіцяні гроші від НСЗУ. З'явився матеріальний

стимул працювати ще краще – збільшилася заробітна платня медичних працівників. Також закупили лабораторні тести, реактиви та необхідний інструментарій.

– Якимось чином ми вдалося налагодити співпрацю з керівництвом громади, центром ПМСД, а також з сільською громадою, – каже пан Зіновій. – Це дуже важливо, бо саме завдяки цій співпраці ми змогли надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині. Крім того, ми вдалося налагодити співпрацю з обласним центром ПМСД, а також з сільською громадою, що дає нам можливість надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині. Крім того, ми вдалося налагодити співпрацю з обласним центром ПМСД, а також з сільською громадою, що дає нам можливість надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині.

– Якимось чином ми вдалося налагодити співпрацю з керівництвом громади, центром ПМСД, а також з сільською громадою, – каже пан Зіновій. – Це дуже важливо, бо саме завдяки цій співпраці ми змогли надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині. Крім того, ми вдалося налагодити співпрацю з обласним центром ПМСД, а також з сільською громадою, що дає нам можливість надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині.

– Якимось чином ми вдалося налагодити співпрацю з керівництвом громади, центром ПМСД, а також з сільською громадою, – каже пан Зіновій. – Це дуже важливо, бо саме завдяки цій співпраці ми змогли надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині. Крім того, ми вдалося налагодити співпрацю з обласним центром ПМСД, а також з сільською громадою, що дає нам можливість надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині.

– Якимось чином ми вдалося налагодити співпрацю з керівництвом громади, центром ПМСД, а також з сільською громадою, – каже пан Зіновій. – Це дуже важливо, бо саме завдяки цій співпраці ми змогли надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині. Крім того, ми вдалося налагодити співпрацю з обласним центром ПМСД, а також з сільською громадою, що дає нам можливість надавати якісні медичні послуги в такій віддаленій місцині.

був з ним узгоджувати, користуючись послугами перекладу одного із священників і ставлячи під кожну маніпуляцію свій підпис. Згодом пацієнта доправили до Тернопільської університетської лікарні, а відтак – на батьківщину. Через кілька місяців пан Зіновій отримав подячну листівку, в якій німецькі лікарі визнали допомогу, що була надана на первинному етапі, кваліфікованою. Дружина ж пацієнта з Німеччини передала українському лікарю рушник, на якому власноруч вишила його ім'я.

За роки роботи у сімейній медицині Зіновій Скірак виробив свою модель стосунків лікаря та пацієнта, які вклав у ті часові межі – 15 хвилин, що вимагають клінічні протоколи та настанови. «Якщо є відповідний досвід, то цього цілком достатньо, – переконалий лікар. – Їх духовна платформа базується на біблійському повчанні: «Люби ближнього, як самого себе». Пацієнт – це і є той ближній, людина з рівними правами, можливостями, а також з власним боєм, переживаннями та почуттями. Моя ж основна місія – допомогти їй у лікуванні недуги якнайдоступнішим і комфортним для неї способом. Кожного пацієнта сприймаю, як свого приятеля, щоб створити процес відновлення здоров'я більш легким і менш болісним».

Коли Зіновій Скірак стверджує, що менталітет українського пацієнта значно відрізняється від іноземного, то має на увазі ставлення наших краян до власного здоров'я, а також сприйняття та адекватну оцінку свого фізичного й емоційного стану, особливо коли йдеться про літніх людей, а їх у його списку чимало. Тому лікар тішить, що реформи галузі торкнулися й такої проблеми, як відповідальність пацієнта за власне здоров'я. Можливо, це якимось стимулюватиме людей дбати про власне здоров'я, вчасно звертатися до фахівця, а не тоді, коли вже недуга в запущеному стані.

Колишній працівник кафедри загальної хірургії з топографічною анатомією нашого університету, а нині – завідувач Вишнівчицької амбулаторії загальної практики-сімейної медицини, кандидат медичних наук Зіновій Семенович Скірак – учасник конкурсу «Сімейний лікар року-2019», який зорганізувала Всеукраїнська газета «Ваше здоров'я». Її учасниками стали лікарі з різних куточків України. Отож, хто має бажання віддати свій голос за Зіновія Скірака може це зробити на <https://likar.vz.kiev.ua/>. Заходьте самі та запрошуйте своїх друзів.

Лариса ЛУКАЦЬУК

ЛЮДИНА ТА ЇЇ СПРАВА

ЖИВІ ЛЕГЕНДИ. ХТО ВОНИ? НИНІ. СЕРЕД НАС.

Сучасний світ серед ста геніїв визнав і нашого кра- янина народного художника України Івана Марчука.

Легендою ще за життя став хірург, академік Микола Амосов. Поза простором і часом залишається ім'я уродженця Тернопільщини академіка Івана Яковича Горбачевського, на честь якого й названо наш університет.

Наче Чумацький Шлях, освітче дорогу рідної альма-матер сузір'я наших ректорів: Петра Огія, Івана Гетьмана, Івана Сміяна, Леоніда Ковальчука, Михайла Корди.

Зірки першої величини – випускники різних років нашого вишу – Іван Чекман (1961 року випуску), Віталій Цимбалюк (1970 року випуску), Михайло Андрейчин (1963 року випуску).

Михайло Антонович Андрейчин – син Галицької землі, якого щедро обдарував Всевишній, наділивши його козацькою вродою, гострим філософським і допитливим розумом, високими моральними якостями, цілеспрямованістю й виваженістю, організаторськими здібностями та великою науковою інтуїцією.

Завдяки щоденній наполегливій праці він досягнув визначних вершин у лікувальній, науково-педагогічній, духовній сферах і громадській діяльності. Про це свідчать його високі міжнародні, державні й галузеві нагороди.

Відомий лікар-інфекціоніст, закоханий в українське слово, дійсний член наукового товариства імені Т.Г. Шевченка, справжній патріот України.

Пригадую, як ще під час навчання в школі брала участь у міських, обласних і загальнодержавного рівня заходах, ініційованих також і професором М.А. Андрейчином. Вдома, ділячись з рідними своїми враженнями, згадала й про Михайла Антоновича. На що отримала неймовірно теплий та щирий відгук від свого дідуся, Лукашука Володимира Олексійовича, який на той час працював доцентом кафедри акушерства та гінекології нашого вишу. Він сказав, що професор Андрейчин ще студентом вражав своєю розсудливістю, всебічністю інтересів, особливою зацікавленістю до навколишнього світу.

Науковець міжнародного рівня, лікар від Бога, який не зупиняється на досягнутому. Коло його інтересів постійно розширюється. Крім того, вмів він і дивувати!

Прочитала і в «Медичній академії», і в центральній пресі, що в Тернополі постав пам'ятник святому покровителю інфекційних хворих, який встановили в центрі міста навпроти інфекційного корпусу, де знаходиться інфекційне відділення міської комунальної лікарні швидкої допомоги й кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією,

шкірними та венеричними хворобами Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського. Це скульптура Святого Роха, якого в християнському світі вважають дуже сильним захисником від епідемії та інфекційних захворювань. Такого статусу цілитель домогся неймовірною працею та

добрими справами, й у світі є вже чимало міст, які вшанували його.

Упродовж багатьох років лікар-інфекціоніст, цілитель Андрейчин Михайло Антонович творив дива, даруючи хворим радість фізичного зцілення та духовного благополуччя. Останні ж двадцять п'ять років (відтоді, як уперше почув) професор Михайло Андрейчин проводив ще й копітку пошукову роботу

зі збору інформації та історичних фактів. Нагромаджував, узагальнював ці дані, плекав мрію про встановлення пам'ятника Святому.

Саме інтуїція науковця разом з Божим провидінням підказала йому, що вже настала пора встановити пам'ятник Святому Роху, бо дедалі частіше в Україні лунають застереження про на- зрівання епідемії особливо небезпечних інфекцій.

БІЛЯ СВЯТОГО РОХА

*Слова ніщо... Лиш тільки
втома,
Коли ніхто ще не чекав
удома,
А він, цілитель мудрий, все
вже знав,
І небо за людей благов.
Чим міг годив.
Допомагав.*

*Проїшли віки, моря міліли,
Людські серця від болю тліли,
Чи зміг би той все осягнути,
Хто не умів в біді тонути,
А потім силу віднайти,
Дозволити торкнутися руки –*

*Проказа.
Чи чума.
Чим більше лікар знає,
Тим більше сам застерігає.
Але ж це диво –
Коли у епіцентрі смерть
І жахом серце повне вщерть –
Лиш не у нього.*

*Йому до смерті справи не
було.
На те й цілитель. Не забули?..
Він Чудодій.*

*І діє Чудо.
Як добре, що він з нами,
люди...*

*Стою біля підніжжя цього,
Так просто віднайти дорогу...
Глибокий погляд. Тепле
Світло.
А ми до суєти так звикли...
Ця осінь лагідна, як диво.
Молюся. Дякую. Щаслива...*

Реалізувати в життя творчий задум професора Михайла Андрейчина допомогли: талановитий скульптор Маляр Олесь, щедрий меценат Володимир Гураль і місцева влада. Тепер цей ангельський білосніжний монумент, наче голуб миру вселяє віру на порятунк для тих, хто її потребує, а ще символізує святу Любов Михайла Антоновича, яка єднає всіх нас крізь віки...

Постать академіка Михайла Антоновича Андрейчина неймовірно мотивує й надихає студентство та молодих науковців нашого вишу підкоряти все нові й нові вершини та здобувати ґрунтовні знання. Сьогодні я представила лише одну зеринку з його багатющого врожаю. Час вже прийшов до всебічного вивчення надбань науковця та написання фундаментальної книги (можливо, й групою авторів). Це дуже потрібно до цікаво не лише нам, його сучасникам, а й майбутнім поколінням.

**НАТАЛІЯ ВОЛОТОВСЬКА,
асистентка кафедри
фізіології з основами
біоетики та біобезпеки,
авторка фото**

ЮВІЛЕЙ

12 грудня відзначатиме ювілейний день лаборантка кафедри оперативної хірургії та клінічної анатомії ТНМУ Валентина Іванівна БОНДАРУК.

Вельмишановна Валентино Іванівно!
Сердечно вітаємо Вас з ювілейним днем народження! Після закінчення Ризького інституту цивільної авіації, майже 20 років служби (спочатку в Рівненському аеропорту, згодом у військових частинах, 6 років роботи в Тернопільському діагностичному центрі «Десна»), останні 13 років Ви пройшли успішний трудовий шлях лаборантки кафедри оперативної хірургії та клінічної анатомії Тернопільського

національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського.

Ректорат, профком й увесь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових обов'язків.

Ваша професійна та громадська діяльність за період військової служби відзначена ювілейною медаллю, преміями, подяками й грамотами командування.

Ваші порядність, працелюбність, жіночність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування. Бажаємо Вам, вельмишановна Валентино Іванівно, міцного здоров'я, невичерпного життєвого оптимізму, нових успіхів у вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай злагода буде, хай буде любов,

Хай тисячу раз повторяться знов
Хороші, святкові і пам'ятні дні,
Хай сонце всміхається
Вам у житті!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

17 грудня виповнюється 50 років доценту кафедри анатомії людини ТНМУ Борисові Ярославовичу РЕМІНЕЦЬКОМУ.

Вельмишановний Борисе Ярославовичу!
Сердечно вітаємо Вас з 50-літтям!

Після закінчення Львівського державного університету імені І.Я. Франка у стінах Тернопільського державного, тепер національного, медичного університету Ви успішно пройшли 28-літній трудовий шлях: спочатку лаборанта, старшого лаборанта, асистента, старшого викладача, а останні 17 років – доцента кафедри анатомії людини.

Особлива сторінка Вашої діяльності – п'ять років роботи заступником декана факультету іноземних студентів, деякий час за виробничої необхідності – виконання обов'язків вченого секретаря вченої ради університету.

Ректорат, профком й увесь колектив університету глибо-

ко поважають і щиро шанують Вас як відомого науковця, висококваліфікованого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне

виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Активною є Ваша громадська діяльність, зокрема, як відповідального за студентський науковий гурток кафедри, члена наукової комісії університету, атестаційної комісії з визначення рівня

володіння викладачами англійською мовою, куратора студентських груп.

Ваша професійна та громадська діяльність відзначені грамотою обкому профспілки медичних працівників.

Ваші порядність, інтелігентність, ерудиція, працелюбність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Борисе Ярославовичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, довгих років радісного та щасливого життя.

Хай сміється доля, мов калина в лузі,
У родинним колі, серед вірних друзів.

Хай крокують поруч
вірність і кохання,
Хай здійсняться мрії і усі бажання!

Ректорат і профком ТНМУ імені І.Я. Горбачевського

НА СТРУНАХ СЕРЦЯ

Схарапуджені коні іржуть
за рікою,
Осипається день, вистигає
золюю.
Ієрогліфи ночі читати не варто —
Хтось лиш камінь скалічив —
може, для жарту,
А чи просто фіглярив, горбятя-
чи спину.
Як натішився вдосталь, то
кинув машину
У жорстоке й холодне нутро
автобану,
Розірвавши моменту шліфовані
грані.

Позостались слова, наче харч
неспожитий,
Як пів кварта вина на столі
недопиті.

І читай не читай — все одно не
втямкнеш.
І чатуй не чатуй — все одно не
впантруєш.
Хоч вартівню постав. Хоч об
мур головою...

Схарапуджені коні іржуть
за рікою...

Зголоднілі плеса думок
Заковтують тебе, наче гніт,
І зненацька
Вихлюпують риму в скалічений
світ,
Дивуючи його варяцьки.
А далі
Слово по слові
Рядок до рядка —
Наче пряжа змученої Пенелопи —

І виводить букви
Тремтяча рука,
Аж поки тебе не вхопить
Сумнівів хижий звір,
Що підкрадеться отак
по-лайдацьки,
І виповзає страх,
Наче гаддя із дїр,
І місяць — надгризена
цяцька —
Блимає вперто із-під шмар,
Як ліхтар старий,
Що навпроти.
І якщо боїшся небесних кар
І не хочеш творити скорботу,

То поставиш крапку!

Ігор ГАВРИЩАК,
доцент ТНМУ

ДО ВІДОМА

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
НАУКОВО-МЕДИЧНІ ЖУРНАЛИ**

Індекс	Науково-медичні журнали	Вартість видання (грн.)	
		На мінімальний термін	На максимальний термін (1 рік)
98145	International Journal of Medicine and Medical Research (Міжнародний журнал медицини і медичних досліджень) Вісник медичних та біологічних досліджень	98,00	196,00
99879	Актуальні питання в педіатрії, акушерства та гінекології	212,60	425,20
76108	Вісник медичних та біологічних досліджень	150,80	603,20
22867	Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України	115,10	460,40
9789	Здобутки клінічної і експериментальної медицини	237,10	948,40
22868	Інфекційні хвороби	119,60	478,40
21885	Медична освіта	147,50	590,00
22869	Медична та клінічна хімія	149,50	598,00
98601	Фармацевтичний часопис	150,80	603,20
22610	Шпитальна хірургія імені Л.Я. Ковальчука	141,10	564,40
89563	Медсестринство	97,40	389,60
89562	Клінічна стоматологія	105,60	422,40

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ГАЗЕТУ НА 2020 РІК

МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
ВАША ГАЗЕТА!

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА «МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ»:
на один місяць — 31 грн 20 коп + 3 грн 60 коп;
на три місяці — 93 грн 60 коп + 8 грн 20 коп;
на півроку — 187 грн 20 коп + 10 грн 00 коп;
на рік — 374 грн 40 коп + 15 грн 30 коп.

ІНДЕКС 23292

Вічна пам'ять

Ректорат, профком, працівники та студенти ТНМУ імені І.Я. Горбачевського глибоко сумують з приводу смерті ветерана університету, колишньої асистентки кафедри інфекційних хвороб, кандидата медичних наук
Наталії Сергіївни ДОНІЧ
та висловлюють щирі співчуття рідним і близьким покійної.

31.03.1925–25.11.2019

Відповіді на сканворд, вміщений у № 22, 2019 р.

1. Жінка. 2. Астрія. 3. Бегонія. 4. Єва. 5. Євшан. 6. Арфа. 7. Шеф. 8. Ара. 9. Етна. 10. Ерато. 11. Ляк. 12. Ткаля. 13. Азот. 14. Торт. 15. Ной. 16. Камасія. 17. Зять. 18. Як. 9. Гамбург. 20. Ля. 21. Ятір. 22. Мак. 23. Ар. 24. Ліки. 25. Бринза. 26. Красилів. 27. Данте. 28. Ан. 29. Аз. 30. Яр. 31. Анна. 32. Сенполія. 33. «Сон». 34. Ньюба. 35. Ікс. 36. Бал. 37. НЛО. 38. Одарка. 39. Троянда. 40. Соломія. 41. Тесло. 42. ДОК. 43. Олія. 44. Ода. 45. СВ. 46. Дур. 47. Ікло. 48. Бог. 49. Гас. 50. Кін. 51. Ма. 52. Фрак. 53. Фа. 54. Пальма. 55. Ліс. 56. Ура. 57. Ксенія. 58. Каса. 59. Кіт. 60. Танк. 61. Село. 62. Котлета. 63. Еол. 64. Акр. 65. Скелет. 66. ООН. 67. Хна. 68. Льоблек. 69. Етан. 70. «Ох». 71. Ямб. 72. Омлет. 73. Талон. 74. Лан. 75. На.

Відповіді у наступному числі газети **СКАНВОРД**

Сканворд з 60 клітинками. Клітинки містять цифри 1-60, що відповідають відповідям у наступному числі газети. Клітинки 1, 9, 21, 45, 79 містять фотографії чоловіків і жінок. Клітинка 49 містить логотип ТНМУ.